

HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

בס"ד

Batya – Pharaoh's Daughter

1. שמות ב

ה ותַרְדַּ בַּת-פַּרְעוֹה לְרַחֹץ עַל-הַיָּאֵר, וְנַעֲרֹתֶיהָ הִלְכֹת עַל-יַד הַיָּאֵר; וַתֵּרָא אֶת-הַתְּבֵה בְּתוֹךְ הַסּוּף, וַתִּשְׁלַח אֶת-אֶמְתָּהּ וַתִּקְחָהּ. ו "

וַתִּפְתַּח וַתֵּרְאֶהוּ אֶת-הַיֶּלֶד, וְהִנֵּה-נֶעֱר בֶּכֶה; וַתַּחֲמַל עָלָיו--וַתֹּאמֶר, מִיֶּלְדֵי הָעִבְרִים זֶה. ז וַתֹּאמֶר אַחֲתוֹ, אֵל-בַּת-פַּרְעוֹה, הֲאֵלֶּךָ וְקִרְאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּנְקָת, מִן הָעִבְרִיִּית; וַתִּינַק לָהּ, אֶת-הַיֶּלֶד. ח וַתֹּאמֶר-לָהּ בַּת-פַּרְעוֹה, לְכִי; וַתֵּלֶךְ, הָעַלְמָה, וַתִּקְרָא, אֶת-אִם הַיֶּלֶד. ט וַתֹּאמֶר לָהּ בַּת-פַּרְעוֹה, הֲיִלְכִי אֶת-הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִינְקֶהוּ לִי, וְאֲנִי, אֶתֵּן אֶת-שְׂכָרְךָ; וַתִּקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד, וַתִּנְיָקֶהוּ. י וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד, וַתִּבְאֶהוּ לְבַת-פַּרְעוֹה, וַיְהִי-לָהּ, לְבֵן; וַתִּקְרָא שְׁמוֹ, מֹשֶׁה, וַתֹּאמֶר, כִּי מִן-הַמַּיִם מָשִׂיתָהוּ.

The daughter of Pharaoh came down to bathe in the Nile, while her maidens walked along the Nile. She spied the basket among the reeds and sent her slave girl to fetch it. When she opened it, she saw that it was a child, a boy crying. She took pity on it and said, "This must be a Hebrew child." Then his sister said to Pharaoh's daughter, "Shall I go and get you a Hebrew nurse to suckle the child for you?" And Pharaoh's daughter answered, "Yes." So the girl went and called the child's mother. And Pharaoh's daughter said to her, "Take this child and nurse it for me, and I will pay your wages." So the woman took the child and nursed it. When the child grew up, she brought him to Pharaoh's daughter, who made him her son. She named him Moses, explaining, "I drew him out of the water."

2. מדרש תלפיות בשם הזוהר, בתיה, אישי התנ"ך רפ"ב

"בתיה בת פרעה וצפורה בת יתרו אחיות תאומות...ולקחום פרעה ויתרו מן השוק כאסופיות ותהיינה להם לבת"

3. מגילה יג, א

" ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור ואמר רבי יוחנן שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה "

4. רש"י מגילה יג א

"לרחוץ – לטבול שם לשם גירות "

5. חידושי הגרי"ז הרב יצחק זאב הלוי סולובייצ'יק. סוטה יב, ב

וַתִּרְדַּ בַּת פַּרְעוֹה לְרַחֹץ עַל הַיָּאֵר – א"ר יוחנן... לרחוץ מגילולי בית אביה ופירש רש"י לטבול שם לשם גירות הרי שפירש שנעשית .. יהודיה ממש. צ"ע איך למדו חז"ל דרשה זו מן הפ"ס...שמוכרח שהיתה יהודיה, שאי אפשר שתבוא ישועת עם ישראל ע"י גוי, ועוד מדכתיב אח"כ 'ותפתח ותראה את הילד והנה נער בוכה ותחמול עליו' והיה קשה להו מהיכן היתה לנוכרית זו מידת הרחמים, והרי מידת הרחמים היא מאחד הסימנים שיש בעם ישראל כדאיתה ביבמות (עט, א) שלושה סימנים יש באומה זו הרחמים והביישנין וגומלי חסדים, אך הגויים אכזרים הם ומופקעים ממידה זו של רחמנות, ומכאן למדו חז"ל...היינו שירדה לטבול לשם גירות ומכיוון שנתגיירה שוב מובן הא 'ותחמול עליו'...זוהו ג"כ מש"א במדרש עה"פ 'והנה נער בוכה' בא גבריאל והכה למשה כדי שיבכה ותתמלא עליו רחמים ע"כ, והיינו כנ"ל שלהצלת משה היה צורך לעורר את מידת הרחמנות ולכך היה צריך צשה לבכות, וכ"ז היה שייך רק לאחר שנתגיירה ונעשית יהודיה"

6. בראשית רבה א

" רבנן אמרין, בת פרעה מצרעת היתה, לפיכך ירדה לרחוץ, כיון שנגעה בתבה נתרפאת, לכך חמלה על משה ואהבה אותו אהבה ותרדה... ויאנחו בני ישראל, למה נתאנחו, לפי שאמרו חרטימי מצרים אין לך רפואה אם לא נשחט מקטני ישראל מאה וחמשים בערב ומאה וחמשים בבקר, ורחץ בדמיהם שתי פעמים ביום כיון ששמעו ישראל גזרה קשה, התחילו מתאנחים וקוננים.

7. ראב"ע שמות ד, ה

" לרחוץ. מנהג המצריות היה."

HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

8. תרגום יונתן שמות ד, ה
"וַגְרִי מִיִּמְרָא דִּי צוּלְקָא דְשִׁחְנָא וְטָרִיב בְּשָׂרָא בְּאַרְעָא דְמַצְרַיִם וְנִחַתְתָּ בְּרַתְיָה דְפָרְעָה לְאַתְקָרָא עַל נְהָרָא וְעוֹלִימְתָהָ אֶזְלָן עַל גִּיף נְהָרָא וְחַמַּת יַת תִּיבוּתָא בְּגוּ גוּמִיָּא וְאוּשִׁיטַת יַת גְּרַמִּידָא וְנִסִּיבְתָא וּמִן יַד אִיתְסָיִית מִן שִׁיחְנָא וּמִן טָרִיבָא"
9. ספורנו שמות ב, ה
"לרחוץ על היאור בחדר של מלך שהיה סמוך ליאור ומביט בו. כי אמנם כבודה בת מלך פנימה בלי ספק לא יצאה אל היאור:"
10. סוטה יב, ב
" ותשלח את אמתה ותקחה ר' יהודה ור' נחמיה חד אמר ידה וחד אמר שפחתה..."
11. ר' דוד העדני, מדרש הגדול, בראשית, עמ' שסט
"ותקם בעוד לילה – זו בתיה בת פרעה, שראתה ברוח הקודש שעתידי מושיען של ישראל להתגדל על ידיה, והיתה משכמת ומערבת היא ונערותיה, ותטייל על היאור, וכיוון שבא משה לידה, נתן לה הקב"ה מה שבקשה ושמחה רבה"
12. סוטה יב, א
"שראתה עמו שכינה"
13. רשב"ם שמות ב, ו
" וראתה בזכרותו שהוא מהול ולכך נטמן "
14. רמב"ן שמות ב, ו
" ואולי הזכיר זה ליופיו, כי בעבור טובו ויופיו חמלה עליו, כי הכירה בו שנולד מקרוב ואבריו יפים ומתוקנים
15. אור החיים שמות ב, י
" זאת האשה העלימה טעם השם שלא יתגלה לכל לצד כי המעשה היה הפך רצון כל עמה להציל אותם שהם גזרו עליהם להשליכם ליאור והיא תבטל עצתם לרע להם לזה לא פרסמה טעם השם אלא קראתו סתם בלא טעם והכתוב מודיע טעמה שקראתו כך הוא לצד שאמרה כי מן המים:"
16. סוטה יב, א
" א"ר יוחנן אין הליכה זו אלא לשון מיתה וכן הוא אומר הנה אנכי הולך למות ותרא את התיבה בתוך הסוף כיון דחזו דקא בעו לאצולי למשה אמרו לה גבירתנו מנהגו של עולם מלך בשר ודם גוזר גזירה אם כל העולם כולו אין מקיימין אותה בניו ובניו מקיימין אותה ואת עוברת על גזירת אביך בא גבריאל וחבטן בקרקע "
17. אברבנאל שמות ב, א
" השאלה הב' איך חשבה בת פרעה לגדל את מרע"ה בבי' המלכות ואיך לא נתנו עליו לב יועצי מצרים וחכמיה וכ"ש אם היתה התחכמותם לדעתם שיוולד מושיע ורב מבני ישראל בימים ההם איך ואיככה נואלו שרי צוען חכמי יועצי פרעה ולא אמרו מה לו לנער העברי הזה להתגדל בטכסיסי המלוכה עם מלכים ויועצי ארץ:..."
18. אברבנאל שמות ב, א
" והנה בת פרעה יצאה לרחוץ במימי היאור כי היה הזמן חם ולהיותה כבודה בת מלך פנימה בקשה מקום צנוע שלא תראה ערומה ולא מצאה מקום הגון בצניעות קרוב למדינה כמקום הזה ואמר שנערותיה היו הולכות על יד היאור אם לטייל ואם לשמור שלא יבא איש לראותה כשהיא ערומה ויען היתה התיבה בתוך הסוף ובת פרעה לא יכלה ליכנס שמה לכן שלחה את שפחתה שנשארה עמה לשמש ברחיצתה שתקח את התיבה ולפי שנערותיה לא היו במעמדה כי היו הולכות על יד היאור ונשארה בת פרעה לבדה עם אמתה לכן לא ראו נערותיה דבר מזה ובזה האופן היה הדבר סוד בינה ובין אמתה ולא נודע למלך מה היה משפט הנער ומעשהו."

HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

19. רמב"ן שמות א, י

"אולי בת פרעה בחמלה עליו, אמרה לאביה שלא יעשה כן"

20. ראב"ע שמות ב, י

"אולי למדה בת פרעה לשונינו או שאלה."

21. מגילה יג, א

"אמר לה הקב"ה: משה לא היה בנך וקראתו בנך, אף אני לא את בתי ואני קורא אותך בתי, בת-יה"

22. שמות רבה פ' א

"מכאן אתה למד שכך של גומלי חסדים, אף על פי שהרבה שמות היו לו למשה, לא נקבע לו שם בכל התורה אלא כמו שקראתו בתיה בת פרעה, ואף הקב"ה לא קראהו בשם אחר"

23. שמות רבה פ' א

"היתה בת פרעה מנשקת ומחבבת אותו כאלו הוא בנה, ולא היתה מוציאתו מפלטין של מלך, ולפי שהיה יפה הכל מתאיים לראותו, מי שהיה רואהו לא היה מעביר עצמו מעליו. והיה פרעה מנשקו ומחבקו, והוא נוטל כתריו של פרעה ומשימו על ראשו, כמו שעתיד לעשות לו כשהיה גדול."

24. ילקוט שמעוני שמות רמ"ז קס"ח

"ויהי כאשר גדל משה בבית המלך ותחשבהו בת פרעה לבן"

25. מדרש תנחומא שמות א, י

"אמר לו פרעה...בן בתי אתה נקרא..."

26. יוספוס פלביוס, קדמוניות היהודים א' עמ' 93

"פרעה לקח את משה וחבקהו כדי לעשות נחת רוח לבתו, שם העטרה על ראשו"

27. אוצר המדרשים שני"ו

"בשנה השלישית ללדתו, ופרעה יושב על השולחן לאכול, והגבירה יושבת בימינו, ובתיה בתו משמאל, ושריו ועבדיו יושבים לפניו, והנער יושב עם בתיה בת פרעה..."

28. ילקוט שמעוני שמות קס"ח

"ויברח משה ממצרים ויבוא אל מחנה קוקנוס מלך כוש ומשה בן שמונה עשרה שנה בברחו...ויהיה הבחור הולך ובא עמהם...ויהי יועץ למלך. ויהי מקץ תשע שנים ויחלה המלך את חליו אשר ימות בו... ויעשו במה גדולה ויושיבו עליה את משה ויתקעו בשופרות ויאמרו יחי המלך יחי המלך... וימליכו אותו עליהם. ומשה בן שבע ועשרים שנה במלכו על בני כוש... והימים אשר מלך על בני כוש ארבעים שנה... ויצא משם ויחדול ממלוך על כוש. ומשה בן שבע שנים וששים שנה בצאתו מכוש"

29. דברי הימים א פרק ד

"טו ובני קלב בן-יפנה, עירו אלה ונעם; ובני אלה, וקנז. טז ובני, יהללאל--זיף וזיפה, תיריא ואשראל. יז ובן-עזרה--יתר ומרד, ועפר וילון; ויתר את-מרם ואת-שמי, ואת-ישבח אבי אשתמע. יח ואשתו היהדיה, ילדה את-ירד אבי גדור ואת-חבר אבי שוכו, ואת-יקיתיאל, אבי זנוח; ואלה, בני בתיה בת-פרעה, אשר לקח, מרד."

The sons of Caleb son of Jephunneh: Iru, Elah, and Naam; and the sons of Elah: Kenaz.

The sons of Jehallelel: Ziph, Ziphah, Tiria, and Asarel. The sons of Ezrah: Jether, Mered, Epher, and Jalon. She conceived and bore Miriam, Shammai, and Ishbah father of Eshtemoa. And his Judahite wife bore Jered father of Gedor, Heber father of Soco, and Jekuthiel father of Zanoah. These were the sons of Bithiah daughter of Pharaoh, whom Mered married.

HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

30. מס' מגילה יג ע"מ א

" ואשתו היהודיה ילדה את ירד אבי גדור ואת חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי זנוח ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד אמאי קרי לה יהודיה על שום שכפרה בע"ז דכתיב (שמות ב, ה) ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור ואמר רבי יוחנן שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה ילדה והא רבויי רביתיה לומר לך שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו

31. אוצר המדרשים ע"נ נ"א

" וכן מצינו בתיה בת פרעה שגידלה למשה רבינו ע"ה, ונקראת יהודית בשביל שכפרה בע"ז של אביה, שנאמר 'ואשתו היהודיה'. אמר הקב"ה מי שהציל רועה של צאני, יבוא ויציל זה הצאן מיד הזאב, תבוא ותינשא למי שיציל את הצאן הזה מיד אחשוורוש והמן. ומבני בניה היה מרדכי. ולמי נשאת בתיה? לכלב בן יפונה"

32. ר' אברהם גראטי, באר אברהם, ג, ע"א

"...הסימן לבתיה בת פרעה אשר הצילה למשה רבינו ע"ה הגואל מהשלכת היאור וזכר צדיקה לברכה הוא 'רחצה'

33. הגדת אמשטרדאם תע"ב, א, ע"ב

" וזה רמז ברחצה שהוא לשון נקבה, רמז על הצלת משה רבינו... שנעשה ע"י נקבה, היינו בת פרעה שרחצה על היאור, ואנו מזכירין אותה לשבח בזה הלילה, על שם שגואל ישראל ניצול על ידה"

34. אוצר המדרשים עמ קמו

" מיד כעס עלי יתרו ותפשני והכניסני לבור שהיה בתוך ביתו, אמרה צפורה בלבה היאך אני יכולה להציל את הצדיק ממיתה משונה? אמרה לאביה אבא רצונך שתשמע לי, אתה אדם שאין לך אשה ויש לך שבע בנות, אם רצונך תעמודנה שש אחיותי בבית ואני אלך עם הצאן, ואם לאו תלכנה שש אחיותי עם הצאן ואני אתקן את הבית, אמר לה אביה יפה את אומרת תלכנה אחיותיך עם הצאן ואת שבי בבית ושומר את ביתי וכל מה שיש לי. ובכל יום היתה צפורה מפרנסת אותי מכל מעדני אביה יתרו, עד שהשלימו שבע שנים בבור. לאחר שבע שנים אמרה צפורה לאביה זוכרת אני אבי פעם אחת שלקחת איש אחד שהביא לך את המקל והשלכתו לבור ועשית עון גדול בדבר, אם רצונך פתח את הבור וראה, אם הוא מת הוציאהו משם והשלך נבלתו בחוץ כדי שלא יהא גופו מוסרח בביתך, ואם הוא חי תדע שהוא צדיק גמור, אמר לה בתי יפה את אומרת, כלום את זוכרת מה שמו? אמרה לו זוכרת אני ששמו משה בן עמרם, מיד הלך יתרו ופתח את הבור וקרא משה משה! עניתי ואמרתי לו הנני, והוציאני משם, "

35. אוצר המדרשים קמז

" באותה שעה בא שטן בדמות נחש ופגע בי ובלעני מראשי ועד המילה, ומעולם לא היה יכול ליגע בברית מילה, הרהרה צפורה בלבה ואמרה יודעת אני שאין דבר זה אלא בשביל העוון שלא מלנו אליעזר בננו, מיד לקחה צפורה צור ותכרות את ערלת בנה ונטלה מן הדם וזרקה על רגלי, באותה שעה יצאה בת קול ואמרה לנחש הקיא אותו וכן עשה, וזה שאמר הכתוב וירף ממנו אז אמרה חתן דמים למולות, הרי הצילתני אשתי משתי מיתות."

36. ילקוט שמעוני שמות רמז קסח

" ותען צפורה את אביה לאמר: הלא שמעת [אבי] כי אלהי העברים גדול ונורא הוא, ומפליא להם בכל עת. הוא הציל אברהם מאור כשדים, ואת יצחק מן החרב, ואת יעקב מן המלאך בהאבקו עמו. וגם עם זה רבות עשה, ויצלהו מיאור מצרים ומחרב פרעה, גם מזה יכול למלטה... ותלך צפורה בדרכי בית ישראל, לא חסרה דבר מצדקת שרה ורבקה רחל ולאה גבעות עולם."